

tione dissidemus. Præterea si sufficeret verba Symboli recipere, nulli fere veterum hæretorum iure damnati fuissent. Nam Ariani, Novatiani, Nestoriani, et alii fere omnes verba Symboli Apostolici recipiebant, sed quia in sensu dissensio erat, ideo damnati, et ab Ecclesia Catholica ejeci fuerunt.

Secundo, fundamentum Cassandri est falsum; non enim possunt vera membra Ecclesie vocari Lutherani et Calviniste, etiam in Symbolo nobiscum convenient; nam præter illam fidem requirunt subjectio ad legitimum caput Ecclesiæ a Christo constitutum, et communicatio cum aliis membris; Ecclesia enim est unum corpus visibile, et proinde caput et membra habet visibilia, nec potest dici membrum, quod a capite et corpore reliquo separatum est. Certe Arianus, etiam quad sensus in Symbolo conveniebat cum Catholicis, tamen quia noblebat subesse Episcopo, et cæteris membris communicare, ab Epiphanius et Augustino in Catalogo hæretorum ponitur, et Cyprianus lib. IV, epist. 2, dicit, Novatianum esse extra Ecclesiam, quia non volebat subiecti Pontifici Cornelio, etiam nulam aliam hæresim intrudisset.

Tertio, Cassander ita disputat, quasi inter Catholicos, Lutheranos, et Calvinistas solum dissensiones sint de ritibus et ceremoniis humanis; at multi dogmata sunt maximi momenti, in quibus dissidentur, queque non habentur expresse in Symbolo, et propter quæ nulla pax sperari potest inter Catholicos, et Lutheranos. Nam verbi gratia, nos dicimus, Missam esse divinissimum cultum Dei; illi dicuntur horrendam idolatriam; similiter invocare Santos nobis est pietas, illis impieitas etc.

Quarto, sancti Patres docuerunt nos, ut non solum fidei Symbolum, sed etiam omnia alia dogmata fidei, licet minima videantur, inviolata servemus, nec propter hæreticos ullo modo immutari patiamur, Galat. II. Paulus dicit, se nec ad horam cedere voluisse falsis fratribus. Et cum olim Ariani peterent a Catholicis, ut saltē unam vocem omittent, quæ non habetur in Scriptura, nec in Symbolo Apostolorum, vel unam literam immutarent, id est, non dicent ipsos, sed ipsos, et si hoc fieret, pacem policerentur: Catholici poluerunt, et Imperatores scriperunt, nefarium esse de rebus jam definitis aliquid immutare; et si quid justarum sanctionum fuerit immutatum, non

propterea pacem futuram; nec enim apud eos pacem esse posse, qui pacis iura nescirent. Vide Theodoretum lib. II hist. c. 18 et 19. vel Tripar. lib. V, cap. 21 et 33. et hoc verum esse patuit in Concilio Ariminensi; nam cum simpliciores Catholici ab Ariani decepiti, nomen ipsos, tollendum esse decrevisti, mox Ariani toto orbe terrarum prædicaverunt, se vicesse; et non contenti sustulisse votum ipsos, et pro ea substituisse ipsos, paulo post ipsum ipsos, in festos, id est, dissimili substantiaz, transformati, ut Theodoretus refert, lib. II hist. cap. 21.

Hinc Basilius roganti Prefecto Valentis Imperatoris, ut tempori pareret, et non tot Ecclesias, propter parvam dogmatum subtilitatem, vexari patetur, respondit: «Qui divinis innutriti sunt eloquisi, corrumperere de divinis dogmatibus, ne unum quidem syllabam piuantur, sed pro his, si contingat, omnes etiam morti species amplectuntur.» Vide Theodoretum lib. IV, cap. 47. Historia Ecclesiastica. Eadem constantia prædicti fuerunt Eustathius et Sylvanus, quibus cum Imperator exilium minaretur, nisi vocem ipsos, abrogarent, responderunt, potestatem habes puniendo, non tanem nos Patrum statute destruimus. Vide hist. Tripar. lib. V, cap. 24.

Denique Gelasius in epistola ad Euphemianum, petenti hæretico, ut Papa eis condescenderet, id est, aliquid remitteret de religione Catholica, pacis gratia, eleganter eius petitionem irrisit. «Cum autem, inquit, dicas, condescendere nos debere vobis: interim jam vos descendere, aut descendisse monstratis. Unde queso, vel quo ista descensio est? Utique ex superiori quodam loco ad inferiora quæque depositos, a Catholicis, Apostolicaque communione ad hæreticos, etiam modo immutari patiamur, Galat. II. Paulus dicit, se nec ad horam cedere voluisse falsis fratribus. Et cum olim Ariani peterent a Catholicis, ut saltē unam vocem omittent, quæ non habetur in Scriptura, nec in Symbolo Apostolorum, vel unam literam immutarent, id est, non dicent ipsos, sed ipsos, et si hoc fieret, pacem policerentur: Catholici poluerunt, et Imperatores scriperunt, nefarium esse de rebus jam definitis aliquid immutare; et si quid justarum sanctionum fuerit immutatum, non

Quinto, non potest liberum esse credere in uno quolibet dogmate, quin eadem ratione liberum esse debeat in omnibus, etiam in iis, quæ in Symbolo Apostolico continentur; nam una est regula fidei indubitate, et certa in omnibus quæ creduntur, nimis verbum Dei per Ecclesiam explicatum. Si ergo credo Ecclesiæ tradenti mihi Symbolum Apos-

tolorum, quod non scio aliunde esse Apostolorum, nisi quia Ecclesia dicit; eadem ratione credere debeo Sanctos invocandos, quia eadem Ecclesia hoc dicit; vel si hoc possim non credere, eadem ratione possum non credere, Symbolum illud esse Apostolorum.

Sexto, opinio ista Cassandri nova est, et ab ipso primum excoigitata, ut ipse initio fatetur, suspecta igitur haberi debet. Ut enim pulchro docet Vincentius Lirinensis in suo opusculo contra profanas novitates, suspicione carere non potest, quod novum est; cum vera fides una sit, et antiquissima.

Septimo, ista opinio facit veram Ecclesiam omnino occultam et invisibilem; imo ex solis adulatoribus et simulatoribus constat; nam Cassander dicit, ad veram Ecclesiam requiri duo, fidem in Christum, et pacem cum hominibus, et inde deducit eos, qui hostiliter insectantur Catholicos, et Lutheranos, non esse de Ecclesia, sed eos solum, qui cum omnibus pacem habent: ergo illi, qui sunt de Ecclesia, non possunt esse nisi occulti, et qui cum Catholicis simulant se hostes Lutheranorum, et cum Lutheranis hostes Catholicorum; nam Catholici non patiuntur in suo grege ullos, qui ostendant ultro signo externo, se favere Lutheranis: inter Lutheranos quoque, etsi permittuntur in iisdem provinciis omnes sectæ, tamen nulla secta in suo gregi patifur amicos aliarum sectarum, ut notum est: ergo isti pii, et pacifici viri necessarii sunt omnes facti et simulati, aliud ore profientes, aliud in corde celantes, et similes Herodi, qui cum Ethnicis erat Ethnicus, cum Judeis Judeus; nam et Casari tempa erexit, et simul Deo vero, ut Josephus refert lib. XV Antiquit. cap. 13 et 14.

Addé, quod fatetur Cassander, suos collegas esse paucos et occulti, sed hinc appareat, eos non posse Ecclesiam constitutre; nam Ecclesia est manifesta et visibilis adeo, ut a Domino, Matth. V. dicatur civitas supra montem posita. Denique, vera Ecclesia sine Pastoribus esse non potest, ad Ephesios IV. isti autem homines occulti nullos pastores habent, nec habere possunt, dum ita manent occulti; proinde nullam Ecclesiam habent.

CAPUT XX.

Libros hæreticorum abolendas esse.

Postremā restat quæstio de ponis hæreticorum, quas post Ecclesia judicium et declarationem, Principes politici infligere possunt ac debent. Incipiens autem a libris eorum, ac breviter ostendemus, libros hæreticorum iure interdicti, et exuri. Id igitur Probator Primo ex antiqua et perpetua consuetudine, non solum Christianorum, sed etiam Ethnicorum.

Primo, refert Valerius Maximus lib. I, c. 1, quod cum Romae reperti fuissent libri quidam, qui nonnulli videbantur solvere religionem, Prator Urbanus, ex auctoritate Senatus, in conspectu populi eos cremavit. Marcus Tullius lib. I de natura Deorum refert, Protagoram Abderitem, quod libros noxiros religioni scripsisset, Atheniensium iussu, urbe atque agro exterminatum, librosque ejus in concione combustos.

Deinde, tempore Apostolorum, refert Lucas Actor XIX. multos ab Apostolis conversos, libros curiosos et vanos contulisse, et combussisse coram omnibus, et Clemens lib. I constitut. Apostol. cap. 7. dicit, Apostolos prohibuisse initio fidelibus libros Gentilium, et falsorum Prophetarum. Scribit etiam Eusebius lib. VII histor. cap. 6. Dionysium Episcopum Alexandrinum, qui floruit circa annum 250. a fidelibus reprehensum, quod libros hæreticorum legeret.

Consequente postea tempore crevit zelus fidelium contra libros hæreticorum; Nam Nicenum Concilium libros Arii igni adjudicavit, ut Nicephorus testatur lib. VIII, cap. 18. et Constantinus id executioni mandari jussit, ut patet ex epistola ejus apud Socratem lib. I, cap. 6. et Nicephorus lib. VIII, cap. 25. Scribit etiam Socrates lib. I, cap. 24. Marcellum Aneyranum damnatum fuisse, quod libros surorum errorum comburere noluisset; non enim recipiebantur ad penitentiam hæretici, nisi prius libros suos combussissent.

Circa eadem tempora Epiphanius in Syndo Cyri coacta, yetulit libros Origenis legi, ut Socrates lib. VI, cap. 9. historiæ re-

fert, et Concilium Carthaginense IV, can. 16, permittit solis Episcopis, ut tempore necessitatis libros hereticorum legant. Non dui postea cum Nestorii heresia in Concilio Ephesino damnata fuisset, libri quoque Nestorii in eodem Concilio interdicti fuere, et a Theodosio Imperatore exiti jussi, ut Liberatus refert cap. 10. Breviarii, et extat adhuc lex Theodosii, L. Damnato, C. de hereticis. Circa idem tempus proditum lex Honori et Theodosii, qua jubentur Mathematici omnes suos libros, in quibus aliquid est adversum Catholicas religiones, in oculis Episcoporum cremare, L. Mathematicos, C. de Episcopali audiencia. Pari ratione in Concilio Chalcedonensi damnantur libri Eutychianit, et ab Imperatoribus Valentiniiano et Martiano severa lege prohibetur, ne ullus eos legere, aut habere audeat, sed omnes diligentissime quesitis cremenatur, ut patet ex Concilio Chalcedonensi Auctor. III. et ex ipsa lego, que adhuc extat L. Quicunque, §. Nulli, et §. Omnes, de Hæreticis.

Eodem tempore B. Leo in epist. 91, ad Turbium, cap. 15. et 16. interdixit lectio- nem librorum hereticorum quorundam, et addidit eos Episcopos, qui eos in dominibus fidelium haberi sinerent, hereticos censendos; Paulo post Gelasius in Concilio 70 Episcoporum, ut habetur dist. 15. can. S. Romana, propositi indicem hereticorum, quorum libros a fidelibus vitando esse dicit.

Postmodum in V. Synodo damnato Anthymo, damnantur etiam ejus libri, et Justinianus Imperator gravem poenam statuit, nimur amputacionis manum, in eos, qui ejusmodi libros describunt, ac jussit ubique comburi. Habetur haec constitutio in I. Act. Synodi V, et in Novellis, constit. 42. B. Gregorius lib. XIV Moralia cap. 32, refert jussu Tiberii Imperatoris, crematum librum Eutychii, quem ipse Gregorius hæresis conseruerat. In VII etiam Synodo Act. 5. interdicuntur et comburi jubentur libri hereticorum, et can. 9. excommunicantur, qui libros hereticorum legunt. Concilium Constantiense sess. 8, confirmat decretum Concilii Romani, quo interdicta fuerat lectio librorum Joannis Wiceli. Denique, Concilium Tridentinum indicem librorum hereticorum fieri jussit, ut omnes scirent, qui libri cavendi et exurendi essent. Ex quo appareat, semper eamdem fuisse consuetudinem in Ecclesiis.

(1) Rom. XVI, 17; II. Tim. III, 5; Tit. III, 10; II. Joan. 10.

Accedit etiam in argumentum hujus rei, quod nulli fere existent libri veterum hereticorum; quomodo enim evanerunt tot volumina Valentini, Marcionis, Arii, Eunomii, Nestorii, Pelagii, et aliorum, quibus SS. Patres respondent?

Probatur Secundo ratione; nam colloquia hereticorum sunt periculissima, et ideo diligenter vitanda, ergo multo magis libri sunt noxi et pestilentes, ac vitandi. Ad Rom. XVI: *Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones et offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciant, et declinante ab eis; nam per dulces sermones et beneficitiones seducunt corda innocentium.* II. Timoth. III: *Hos devita.* Titum. III: *Hereticum devita.* II. epistola Joannis: *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non afferit, nolite recipere in domum, nec Ave ei dixeritis.* (1)

S. Ireneus lib. III, cap. 3: « Tantum, inquit, Apostoli, et horum discipuli haberunt timorem, ut neque verbo tenuis communica- rent alicui eorum, qui adulteraverant veritatem. »

S. Cyprianus lib. I, epist. 3. ad Cornelium: « Declinet, inquit, fortiter, et evitent dilectissimi fratres nostri verba, et colloquia eorum, quorum sermo ut cancer serpit. » Et infra: « Nulla cum talibus commercia, nulla convivia, nulla colloquia misceantur, si musque ab eis tam separati, quam sunt illi ab Ecclesia profugi. »

S. Athanasius de S. Antonio in ejus vita: « Numquam, inquit, Manicheis, aut aliis hereticis saltem amicabilis verba largitus est, denuntians talium amicitiam, atque sermones, perditionem esse animae. Sie etiam Arianos detestabatur, ut omnibus diceret, nec juxta eos quidem esse accedendum. » Et ipse B. Anton. jam moriturus: « Hæreticum, inquit, et schismaticorum venena vita, meumque circa eos odium sectamini; scitis ipsi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem sermo cum eis unquam fuerit. »

S. Augustinus in epist. 63: « Hæreticum, inquit, sicut vitandum monemus, ne infirmos, et parvulos fallat, ita non abnimus quibuscumque modis possimus corrugendum etc. » S. Leo serr. 48. de passione Domini: « Viperea, inquit, hereticorum vi- tate colloquia, nihil vobis commune sit cum eis, qui solo sunt nomine Christiani. » Hæc ille.

Jam igitur, si tantopere vilanda sunt colloquia hereticorum, quanto magis libri? Nam oratio in libris scripta, est magis composta, et artificie plena, quam que in colloquiis usurpatur. Deinde, est semper ad manus: nam conciones et colloquia sunt rara, et verba ore prolata mox transuent; at verba in libris manent perpetuo, et semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent. Præterea libri magis sparguntur; potest enim aliquis per libros toti fere orbi terrarum simul loqui, et multorum domos et cubicula libri penetrant, quos auctor libri numquam vidit, et ad quos forte numquid admitteretur. Denique, experientia idem docet; nam Joannes Wicetus viva voce paucissimos pervertit; docuit enim solum in Anglia, et ibi penes nullos reliquit sui erroris heredes: at per libros totum Bohemicum pervertit. Vide Cochlaeum in historia Hussitum.

At contra objiciunt. Primo, quia multa bona sunt in libris hereticorum, et stultum videtur, propter aliqua mala privare se etiam bonis; et confirmatur, quia aliqui multorum Patrum scripta comburenda erunt. Item, quia Ecclesia tolerat libros Gentilium, Judæorum, Turcarum, et veterum etiam hereticorum, ut Origenis, Tertulliani, Eusebii, Pelagii.

Respondeo, veritatem quidem non esse negandam, tamen nec legendam in libris hereticorum; nam, ut ibi est, nocet, non prodest. Scribit B. Gregorius lib. V. moral. cap. 41. hoc esse proprium hereticorum, ut veris falsa permeant, et bonis mala; nam si sola falsa et mala dicent, ac omnibus repellentur; si sola vera et bona, heretici non essent. Itaque omnia miscant, ut ex malis bona inficiant, et per bona mala sua abscondant; quæ etiam causa est, cur Christus et Apostoli prohiberent Daemones vera dicere, ne videlicet per ea vera fidem sibi acquirerent, et postea falsa etiam illis crederentur. Luc. IV: *Dominus non sinebat Demones dicens: Tu es Christus Filius Dei.* Et Auctor. XVI: Paulus prohibuit Diabolo dicere: *Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.* (1)

Præterea, etiam non decet, ut veritas ab hereticis suscipiat, qui hostes sunt veritatis. Ut scribit Gellius lib. XVIII. cap. 3. apud Laecedemonios; cum de summa Rei

(1) Luc. IV, 41; Act. XVI, 17.

publice ageretur, vir quidam disertus et doctus, sed improbus et impurus, optimam sententiam dixit, quæ cum placet omnibus, et juxta eam decretum faciendum videtur, et tamen ferre non possent, ut optimum consilium turpitudine actoris fedare, electus est vir quidam gravissimus, qui omnium consensu caudem sententiam dicebat, et nulla prioris habita mentione, hujus sententia in decretum referretur.

Ad Primam confirmationem de scriptis Patrum, respondeo in primis, Patres non esse hostes Ecclesie, et eorum errata non hereses, sed humanos esse errores. Præterea errores Patrum, esse errores extintos et mortuos, qui noverint non possunt; nam error nocet quamdiu defenditur pertinaciter: Patrum autem errores non fuerunt detecti, dum Patres ipsi viverent, aliqui enim vel ipsi eos emendassent, vel ab Ecclesia ejeciissent; sed post mortem eorum detecti, notatique sunt, et ab omnibus improbati, sicut etiam ab ipsis improbarentur, si viverent.

Ad illud de Gentilibus dico eos tolerari, quia non nocent, cum sint errores mortui. Nulli enim nunc sunt, qui non rideant dogmata Gentilium; nec unquam audimus Christianos depravatos libris Gentilium, deficere ad Gentilismum, ut quotidie deficiunt ad hereticos; Quia vero tempore Apostolorum multi erant, qui propugnabant dogmata Gentilium, Clemens scribit interdios, fuisse Gentilium libros, lib. I. Const. cap. 7. et eadem de causa prohibent libri Gentilium in Concilio Carthaginensi IV, cap. 46.

Ad illud de Judæorum et Turcarum libris dico, libros Judæorum et Turcarum melioris conditionis esse, quam hereticorum; illi enim sunt aperti hostes Christianorum, ne fallunt sub nomine Christiano, ut heretici faciunt. Itaque etiam simplicissimi quique norunt discernere dogmata Judæorum et Turcarum a Christianis dogmatibus, discernere autem hereses non possunt, nisi homines valde docti. Præterea etiam Judæorum et Turcarum libri prohibentur, quando continent blasphemias in Christum, aut judicant perniciosi Christianos, ut patet de Thalmud Judæorum.

Ad illud de Origene, Tertulliano, Eusebio, Pelagio, dico, eorum libros permitti, quia hereses illæ sunt extinctæ, et libri pro-

sunt propter antiquitatem. Adde quod Pelagii nihil habemus sub nomine Pelagii, sed sub nomine S. Hieronymi, qualia sunt commentaria brevia in omnes epistolam B. Pauli, Symbolum falso inscriptum ad Damasum, et epistola quadam ad Demetriadem, que hebetur in IV. tomo ubi sunt etiam alia Pelagii heresim sapientia.

Argumentum Secundum: ex Paulo, qui I. Thessal. V. dicit: *Prophetias nolite spernere, omnia probate, quod bonum est, tenete* (1): est enim sensus; Si quis futura predicat, vel scripturas interpretetur, aut verbo, aut scripto, nolite rejicere, sed audiite, vel legit, et quod Catholice fideli consonum est, accipite, reliquum omitte.

Respondeo, Apostolus loquitur de prophetia et scriptis, quae nondum constat, an sint bona vel mala, et talia non vult rejici, nisi prius examinata; sed quando scriptum aliquod jam est examinatum, et constat esse malum, vult omnino rejici, et talia sunt scripta omnia, que nobis prohibentur; sunt enim probata, id est, examinata omnia, et ideo prohibita, quia mala reperta sunt.

Deinde licet Apostolus ad totam Ecclesiam scribat, tamen non vult omnia fieri ab omnibus; sed ab iis, qui possunt, et quibus ex officio incumbit, sicut cum ad Universitatem aliquammittantur articuli aliqui suspecti examinandi, non ad omnes, qui sunt in Universitate, perlinet eos examinare, sed solum ad Magistros, vel quos ipsi designaverint; ita igitur cum Apostolus jubet, in Ecclesia examinari prophetias et Scripturarum interpretationes, certe non vult hoc fieri a sartoribus et clementariis, sed ab Episcopis, et aliis, quos Episcopi sibi adjungunt.

Aliud argumentum sumunt ex testimoniis quatuor veterum Patrum, Dionysii Alexandrini, Theophilus item Alexandrini, B. Hieronymi, et Gelasii; nam Dionysius, ut scribit Eusebius lib. VII. hist. cap. 6. cum reprehenderet quod libros hereticorum legeret, respondit, se visionem habuisse, qua sibi dicebatur: « Lego omnia, que in manus tuas veniunt, valebis enim omnia experire, et probare. » Theophilus, quoque cum argueretur quod Origenem legeret, respondit, ut Socrates refert lib. VI. hist. cap. 45. se legere, ut quod bonum est experire, quod malum respueret. B. Hieronymus in

epistola ad Alexandrum et Minerium, dicit, se legere libros hereticorum, ut bona inde excerpatur, etiam si soiat, aliquos propterea de se murmurare.

Gelasius in tomo de vinculo anathematis, probare volens, posse Concilium Chalcedonense partim recipi, partim non recipi, affert exemplum librorum hereticorum, qui partim recipiuntur, partim rejeciuntur, et allegat illud: omnia probate, quod bonum est, tenete.

Ad hoc ultimum respondeo, exemplum Gelasii in eo consistere, quod sicut in Concilio Chalcedonensi quedam erant bona, quedam mala; et quedam recipienda, quedam rejecienda, ita et in librorum hereticorum: non tamen vult dicere, posse recipi libros ipsos hereticorum propter verum admixta, sicut recipi Concilium Chalcedonense, nam alia ratio est Concilii sanctorum Patrum, alia liberorum hereticorum, ut diximus, quamquam veritas ipsa inserta librism hereticorum bona sit, et recipienda, si tamen alibi reperiatur; verba ejus haec sunt: « Numquidnam in ipsum hereticorum libro non multa, quae ad veritatem pertinent, positae leguntur? Numquidnam ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, ubi pravitas inest, refutantur? Aut ideo pravi libri suspiciendi sunt eorum, quia veritas, quae illuc inserta est, non negatur? »

Ad alia respondeo. Primum; ex his locis colligi, semper in Ecclesia fuisse morem videnti lectionem librorum hereticorum, aliqui enim nemo istos Patres reprehendisset. Dico Secundo, semper concessum fuisse, et modo etiam concili Episcopis, et aliis multis lectionem librorum hereticorum, et ideo non mirum, si Dionysius et Theophilus, qui Patriarchae erant, et S. Hieronymus, qui semper doctissimum est habitus, poterant suo jure omnes libros legere. Dico Tertio, nullam tunc fortasse fuisse legem universalis Ecclesiae, sed solum consuetudinem de non legendis librism hereticorum, exceptis librism Arii; at nunc lex est Ecclesiae universalis, cui parendum est.

Posse hereticos ab Ecclesia damnatos, temporibus penit, et etiam morte mulctari.

Joannes Huss art. 14. in Concilio Constantiensi, sess. 15. recitat, asservat, non licere hereticum incorrigibilem tradere seculari potestati, et permittere comburendum. Idem Lutherus in art. 33. et in assertione ejusdem. Nec novus est error, nam etiam Donatistae olim idem docuerunt, ut Parmenianus, Petilianus, et Gaudenius, ut Augustinus testatur lib. I. contra epistolam Parmeniani cap. 7. lib. II. contra litteras Petilianam cap. 10. Lib. II. contra epist. Gaudentii cap. 17. et 26. et epist. 50. ad Bonifacium.

Contrarium docent omnes Catholici, et aliqui etiam ex hereticis. Nam Calvinus posteaquam Michaelam Servetum tamquam hereticum publice supplicio extremo affecisset, et ab aliis sectariis argueretur, bellum edidit, in quo demonstrat, licitum esse in hereticos gladio animadvertere. Benedictus quoque Aretius in historia de supplicio Valentini Gentilis, eudem Gentilem ob heresim jure casum a Bernensi Magistratu contendit. Fusius vero id ipsum docet Theodosius Beza in lib. de hereticis a magistratu puniendis.

Nos igitur breviter ostendemus, hereticos incorrigibiles, ac praesertim relapsos, posse ad debitos ab Ecclesia rejici, et a seculari potestatiibus, temporalibus penit, atque ipsa etiam morte mulctari.

Probatur Primo Scripturis. Scriptura veteris Testamenti Deut. XIII. severissime jubet falsos Prophetas, qui suadent colere Deos alienos, sine ulla misericordia occidi, et cap. XVII. postquam dixerat, ut in rebus dubiis consulteret summus Sacerdos, mox subdit: « Qui autem superbierit, nolens obediere Sacerdotis imperio, ex sententia judicis morietur (1). » Et rursum cap. XVIII. Propheta falsus interfici jubetur. Et re ipsa legem hanc servarunt Elias, Josias, Jehu, et alii, qui falsos Prophetas plurimos occiderant, ut patet III. Reg. XVIII. et IV. Reg. X. et

XXIII. nullum est autem fere disserimen inter nos hereticos et falsos Prophetas illius temporis. Nec solum sancti Reges et Prophetae blasphemos morte multarunt, sed etiam Nabuchodonosor (ut dicitur Daniel. III.) edictum constituit, ut quicumque blasphemaret Deum Daniilum, id est, verum Deum, interficeretur, et domus eius vastaretur; in quo edicto, Deo vero obsequium justissimum fecit, ut B. Aug. dicit in epist. 50. et alibi. In novo Testamento habemus in primis Matth. XVIII. posse Ecclesie eos, qui obirebant, a se rejicere, et habere ut Ethnicos et Publicanos, ac proinde permettere eos potestati seculari, tamquam non amplius Ecclesie filios. Habenus deinde Roman. XIII. secularem potestatem, posse seculos homines gladio punire: *Non enim, inquit, sine causa gladium portat, minister enim Dei est, vindic in iram etc.* (2) Ex quibus duobus locis aperte colligitur, licitum esse hereticos, qui omnium iudicio sunt rebeller Ecclesia et publicae pacis perturbatores, ab Ecclesia abscondi, et a seculari iudice morte mulctari.

Præterea Christus et Apostolus ejus hereticos iis rebus comparaverunt, que sine controversia ferro et igne repelluntur; nam Matth. VII: Dominus ait: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Act. XX. *Ego scio, quoniam intrabunt post discussum meum lupi rapaces* (3). Nomine luporum certum est hereticos intelligi debeare, ut pulchre explicat S. Ambrosius in commentario ad initium capituli decimi B. Lucae. At lupi rapaces optimo jure occiduntur, si aliter abigi non possunt; pluris enim facienda est vita ovium, quam mors luporum. Item Joan. X: *Qui non intrat per ostium in ovile, sed ascendit aliunde ille fur est et latro* (4); ubi nomine furis et latronis intelliguntur heretici, et omnes seductores, ac sectarum inventores, ut Chrysostomus et Augustinus exponunt; fures autem et latrones, quomodo puniantur notum est. Item II. Timoth. II. heresies comparatur cancro, qui non curatur medicamentis, sed ferro excendi debet, aliqui perpetuo serpit, et totum corpus corrumpt. Denique Christus Joan. II. flagello coegit negotiatorum egredi de templo. Petrus Actor. V. Aniam, et Saphiram, quia mentiri ausi

(1) I. Thessal. V. 20 et 21.

(1) Deut. XVII. 12. — (2) Rom. XIII. 4. — (3) Matth. VII. 15; Act. XX. 29. — (4) Joan. X. 1.

fuerant Spiritui Sancto, occidit: et Paulus Act. XIII. falsum Prophetam, qui proconsulem a fide impide comabatur, cœpitate percussit.

Probatur Secundo sententiis; et legibus Imperatorum, quas Ecclesia semper probavit. Constantius I. Imperator ad petitionem Nicænae Synodi Arium cum aliquot sociis in exilium relegavit, ut auctor est Sozomenus lib. I. cap. 20. historie; item Donatistis supplicio affectit, ut Aug. refert lib. I. contra epist. Parmenianii cap. 7. et in epist. 166. ad Donatistas, ubi enumerat multos Imperatores optimos, qui severissimas leges tulerunt contra hereticos, et unum solum Julianum Apostolam hereticis favisse.

Deinde Theodosius Valentinianus, Martianus, et alii religiosissimi Imperatores, leges tulerunt in hereticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio et verberibus, interdum ultimo supplicio mulctari volerunt, ut patet C. de hereticis L. Manicheos. L. Ariani. L. Quicunque, qui ultima lege, que est Valentinianni, et Martiani iubentur occidi omnes, qui prava docere tentant; qui vero eos docentes audiant, aliquot libris auri mulctari. Justinianus apud Paulum Diaconum lib. XVI. lege edita omnes hereticos de finibus totius Imperii ejecit, concessis trium mensis ad conversionem inducitis; deinde Michael Imperator apud eundem Paulum Diaconum lib. XXIV. capitulum posnam in hereticos constituit.

Probatur Tertio legibus Ecclesie cap. Ad abolendam, et cap. Excommunicamus, extra de hereticis, et in Sexto de hereticis cap. super eo, definit Ecclesia, hereticos incorrigibiles seculari potestati tradendos, ut ab eis debito modo puniantur. Item Constantiense Concilium sess. XV. damnavit sententiam Joannis Huss; et ipsum Joannem et Hieronymum de Praga tradidit seculari potestati, a qua ambo exusti fuerunt; denique Leo X. articulos Lutheri damnavit.

Probatur Quarto testimonii Patrum. Cyprianus lib. de exhortatione martyrii cap. 3. postquam refulerat ex Deuter. XIII. necandos esse Pseudoprophetas, subdit: « Si hoc in Testamento veteri fiebat, nunc magis faciendum esse. »

Hieronymus in illud Galat. V. Modicum fermentum totam massam corruptit: « Igitur, inquit, scintilla statim ut apparuerit extinguenda est, et fermentum a masse

vicina semovendum; secundæ putridæ carnes, et scabiosum animal a caulis oviū repellendum, ne tota domus, massa, corpus, et pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intreat. Arius una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem ejus flamma populata est. »

Augustinus lib. II. retract. cap. 5. et in epist. 48 et 50. retract. quod aliquando senserat, non esse vi cogendos hereticos ad fidem, et prolixe probat id utilissimum; semper tamen excipit supplicium mortis, non quod illos hoc non mereri putaret, sed tum quia hoc dedecere Ecclesia mansuetudinem existimabat, tum etiam quia nondum illa extabat los Imperatorum, qua hereticī juberentur occidi; illa enim Lex, Quicunque, C. de hereticis, paulo post mortem Augustini lata est.

Quod autem Augustinus existimaverit, justum esse, si hereticī occiderentur, per spicium est; nam lib. I. contra epistolam Parmenianii cap. 7. ostendit, quod si punientur morte Donatistae, juste punirentur. Et tract. 41. in Joan: « Occidunt, inquit, animas, affliguntur in corpore, semper mortes mortes faciunt, et temporales se perpeti conqueruntur etc. » ubi dicit falso illis conqueri, quod occiderentur ab Imperatoribus: tamen si etiam verum esset, adhuc injuste conquererentur. Denique in epist. 50. ad Bonifacium dicit; Ecclesiam quidem nelle ultimis hereticis occidi, tamen sicut dominus David non potuit habere pacem nisi Absalon extingueretur, et David pace regni mortorem mortis filii consolatus est: sic cum ex legibus Imperatorum contra hereticos sequitur aliquorum mors, Ecclesiam dolorem materni cordis lenire ac sanare tantorum liberatum populum.

S. Leo in epist. 91. ad Turbium cap. 1: « Merito, inquit, Patres nostri, sub quorum temporibus heresis haec nefanda prorupit, per totum mundum instanter agere, ut impius furor ab universa Ecclesia pelleretur; quando etiam Principes mundi hanc sacramentum amientia ita detestati sunt, ut auctorem ejus, ac plerosque discipulos legum publicarum ens prosternerent; et profuit diu ista districtio Ecclesiastice lenitatis, quæ etsi sacerdotialia contenta judicio cruentus refutat ultiones, severis tamen Christianorum Principum constitutionibus adjuvatur, dum ad spirituale nonnumquam recurrent remedium, qui timent corporale suppli-

cium. » Optatus Milevitanus lib. III. respondens calumnias hereticorum, qui ægerime fecebant duos ex suis a Machario prefecto interfectos: « Videtis, inquit, a Mose, et Phineo, et Eliá, et Machario similia esse facta, quia ab omnibus unius Dei vindicta processit. »

S. Gregorius lib. I. epist. 72. ad Gennadium Exarchum Africæ, laudat eum, quod magno zelo hereticos armis persecutetur, et hortatur ut perget.

S. Bernardus serm. 66. in Cantica: « Melius, inquit, procul dubio gladio coercentur, illius videbiet, qui non sine causa gladium portat, quam in suum errorem multos trahi permittantur; Dei enim minister ille est, vindex in iram ei, qui male agit. Mirabantur aliqui, qui non modo patienter, sed etiam lexi, ut videbantur, ducerentur ad mortem; sed qui minus advertunt, quanta sit potestas Diaboli, non solum in corpora hominum, sed etiam in corda, quæ semel permisum possederat: Nonne plus est sibi metu hominem injicere manus, quam id libenter ab aliis sustinere. »

Probatur Ultimo ratione naturali. Primo, hereticī excommunicari jure possunt, ut omnes fatentur, ergo et occidi. Probatur consequentia, quia excommunicatio est major pena, quam mors temporalis. Augustinus lib. I. contra advers. Legis et Prophetarum cap. 47. dicit, horribilis esse tradi Satanae per excommunicationem, quam gladio feriri, flammis absumi, ferire subiecti ad devorandum.

Secondo, experientia docet, non esse alind remedium; nam Ecclesia paulum progressa est, et omnia remedia experta; primo solum excommunicabat; deinde addidit multam pecuniariam, tum exilium; ultimo, coacta est ad mortem venire; Nam excommunicationem contument hæretici, ac dicunt esse fulmina frigida; si mineris multam pecuniariam, nec Deum timent, nec homines reverentur, scientes non defaturos stultos, qui illis credant, et a quibus alantur. Si in carcere concindas, vel in exilium mittas, corrumpunt vicinos verbis, et longe positos libris. Ergo solum remedium est, mittere illos mafre in locum suum.

Tertio, falsarii omnium iudicio merentur mortem; at hæretici falsarii sunt verbi Dei.

Quarto, ex ratione Augustini epist. 50. gravius est non servare fidem hominem Deo,

quam feminam viro, sed hoc morte punitur, cur non illud?

Quinto, tres cause sunt propter quas ratio docet homines occidentos esse, quas pulchre scribit Galenus in libro, cuius titulus est, quod mores animi corporis temperamentum sequantur, circa finem libri.

Prima causa est, ne mali bonus noceant, neve innocentia nocentibus opprimantur; atque hinc justissime omnium iudicio occidunt homicide, adulteri, latrones. Secunda est, ut paucorum supplicio multi corrigantur: et qui noluerunt prodesse Reipub. vivendo, prosint moriendo. Atque hinc videamus etiam justissime omnium iudicio quædam horrenda flagitia morte puniri, licet proximi non nocent, nisi exemplo, ut Necromantiam, quedam nefanda et contra naturam, ista ideo gravissime puniuntur, ut exerci intelligent, immania esse scelerata, et non audeant similia perpetrare. Tertia est, quia ipsi hominibus, qui occidunt, sepe utile est occidi, quando videlicet semper fiunt peiores, et non est probabile unquam eos ad sanitatem mentis reversuros.

Hæ autem rationes omnes suadent hæreticos occidendi; nam primum nocent proximi magis, quam illus pirata vel latro, quandoquidem animas occidunt, imo tollunt fundamentum omnis boni, et Rempub. tumultibus replent, qui necessario religionum diversitatē sequuntur.

Deinde, plurimis prodest eorum supplicium; multi enim, quos impuniti faciebat torpentes, supplicia propria existant, ut cogitent qualis sit hæresis, quam sequuntur, et videant ne forte vitam presentem misere finiant, et ad futuram beatitudinem non perveniant. Itaque et B. Aug. in epist. 48. testatur, plurimos conversos esse, postquam leges Imperatorum non sinebant hæreticos impunitos, et nos quoq[ue] idem videmus in locis, ubi viget inquisitio.

Denique, hæretici obstinatio beneficium est, quod de hac vita tollantur; nam quoq[ue] diutius vivunt, eo plures errores excogitant, plures pervertunt, et majorem sibi damnationem acquirunt.

CAPUT XXII.

Solvuntur objectiones.

Superest argumenta Lutheri atque aliorum haereticorum dilnere. Argumentum Primum, ab experientia totius Ecclesiae : « Ecclesia, inquit Lutherus, ab initio sui usque huc nullum combussum haematicum ; » ergo non videtur esse voluntas spiritus, ut comburantur.

Respondeo, argumentum hoc optime probat, non sententiam sed imperitum, vel impudentiam Lutheri; Nam cum infiniti proponendum vel combusti, vel alter necati fuerint, aut id ignoravit Lutherus, et tunc imperitus est, aut non ignoravit, et impudens ac mendax esse convincitur; nam quod haereticis sint sepe ab Ecclesia combusiti, ostendi potest, si adducamus pauca exempla de multis. Priscillianus haeresie cum sociis, a Maximo Christiano Imperatore necatus est, ut S. Hieronymus in lib. de viris illustribus testatur, et de Donatistis occisis meminit Optatus lib. III. contra Parmenianum.

Basilius quidam Magus, ac proinde haereticus; nam vix illi sunt vere Magi non haeretici, Romae combustus est a Christiano, et Catholico populo, ut B. Gregorius testatur lib. I. Dialogorum cap. 4.

Rursum alias Basilius auctor haeresis Bogomilorum ab Alexio Commeno Imperatore publice exstus est, ut scribit Zonaras in vita Alexii.

Tempore etiam B. Bernardi, quod haereticis ultimo supplicio afficerentur, testatur ipse in Cantica serm. 66. Temporibus Innocentii III. fuerunt aliquando simul exstuti 180 haeretici Albigenses, cum antea et verbis, et miraculis eos S. Dominicus convicisset, et multos eorum socios convertisset. Scribit rem totam B. Antonius III. parte tit. 19. cap. I. § 4. historie.

Ac ut alios infinitos omittam, Joannes Huss, et Hieronymus de Praga in Constantiensi Concilio ab Imperatore Sigismundo exstuti fuerunt.

Respondet Lutherus ad hoc ultimum exem-

plum : Ego de haereticis loquor, Huss autem, et Pragensis non fuerunt haeretici. Contra. Saltem Priscillianus, et Bogomiles, et Albigenses fuerunt haeretici. Praeterea Joannes Huss, et nobis Catholicis, et ipsi Luthero haereticus fuit; quod nobis, notum est: quod Luthero, probatur; nam Lutherus in lib. contra Regem Angliae asserit impium esse, et blasphemum negare verum panem in Eucharistia cum corpore Domini: et pliū, atque Catholicum, negare conversionem panis in corpus. At Joannes Huss usque ad mortem in contraria sententia fuit, et protestatus est in ea fide se mori, credens firmissime panis conversionem in corpus Christi, et Joannes Coelanus refert lib. II. de historia Hussitarum, pag. 76.

Argumentum Secundum, experientia testatur, non profici terroribus. Respondeo, experientia est in contrarium; nam Donatiste, Manichei, et Albigenses arms profligati et extinti sunt. Item Augustinus testatur plurimos conversos suo tempore ob metum pena, epist. 48.

Argumentum Tertium, Ecclesia tolerat Iudeos, cur non haereticos? Respondeo Primo, Iudei numquam suscepserunt fidem Christianam, haeretici suscepserunt. Secundo, Iudei religionem colunt, quam Deus instituit saltem pro tempore, haeretici eam, quam Diabolus inventi. Tertio, secta Iudeorum Ecclesia utilis est, quia eorum libi sunt prophetiae nostrarum rerum, et eorum ceremonia figura nostrorum mysteriorum, et hinc probamus Gentilibus nos non finxisse haec vaticinia, quondam servantur a nostris inimicis; denique Iudei non conantur pervertere Christianos, ut plurimum, sicut faciunt haereticci. Vide Concilium Tolestanum IV, can. 55 et 56. et Augustinum in Psalm. LIX. Item Bernardum in epist. 322. ad Spirenses, et 323. ad Episcopum Moguntinum.

Argumentum Quartum, ex Isaia II : *Conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces* (1). Respondeo, non est ad propositorum, nam ut B. Hieronymus exponit, describit Propheta tempus adventus Messiae, ac dicit futurum tempus altissima pacis, ita ut homines convertant instrumenta militiae in instrumenta agriculturae, et non exercent ultra, id est, in longum tempus ad prae-
lum; hoc autem tempus impletum est in

CAPUT XXII.

Christi nativitate; numquam enim fuit tam generalis, et tam diuturna pax in toto orbe, quam tempore Augusti. Deinde, si verum est, numquam futura in Ecclesia bella, ut Lutherus ex hoc loco deducit, manifestum erit apud Lutheranos non esse Ecclesiam, qui et inter se, et contra Catholicos gravissima bella moverunt, quale fuit illud contra Carolum V. in quo captus fuit Dux Saxonie et Landgravius.

Argumentum Quintum, ex Isaia XI : *Non occident, et non nocebunt in omni monte sancto meo* (1). Respondeo, argumentum est contra ipsum Lutherum, nam non dicit Propheta quod Catholicoi non occident haereticos, sed potius contra quod haereticii non occident, et non nocebunt Catholicis; loquitur enim Propheta de leonibus, et ursis, et serpentibus, regulis, alias venenatis bestiis, de quibus dixerat : *Et delectabilis infans ab ubere super foramine aspidis, et in caverna reguli mittet manum suam etc.* (2) his autem bestiis Diabolus, et haereticus ejus ministri significantur, ut Hieronymus, et Cyrillus exponunt: Ac diei, quod non occident, neque nocebunt in omni Ecclesia; tametsi enim haereticii videntur Ecclesiae nocere, tamen re vera non nocent, sed eam exercit, et in sapientia, ac patientia proficere faciunt.

Argumentum Sextum, Matth. XVIII. Dominus constituit, ut haereticii haberentur pro Ethisciis et Publicanis, non ut comburerentur. Et Paulus ad Titum III. jubet haereticum vitari, non occidi, ergo non licet eos occidere. Respondeo, Christum quidem, et Paulum hoc loco non praecepisse, sed nec prohibuisse, ut comburerentur haereticii: ac proinde nihil ex hoc loco deduci. Et hæc est solutionis, quod ipse etiam Lutherus uti consuevit; nam in lib. II. contra Carolitudinum, objicienti Carolstadio, cur vocaret Sacramenta, que Christus non praecepiterat sic vocari; respondit Lutherus, et quare tu prohibes ea vocari Sacramenta, que Christus non prohibuit vocari. Praeterea Christus, et Paulus nusquam jubent adulteros, et falsarios occidi, suspendi fures, comburi latrones, et tamen id fieri, et recte fieri, neque Lutherus negare auderet.

Argumentum Septimum, B. Martinus apud Sulpiatum lib. II sacre historie circa finem, vehementer redarguit Idacium, et

(1) Isaia XI, 9. — (2) Id., 8. — (3) I. Cor. XI, 19. — (4) Matth. XVIII, 7. — (5) Luc. IX, 55.

zelo salutis animarum, quam amore vindicatae cupiebant Samaritas comburi, et ideo merito arguntur. Ecclesia vero zelo salutis animarum, quas haeretici pervertunt, eos perseguitur, quo zelo ipse Christus bis flagello ejexit ex templo vendentes oves et boves: *Et mensas nummulariorum subvertit*, Joan. II. et Matth. XXI. Petrus occidit Ananiam et Saphiram, Actor. V. Paulus tradidit fornaciarum *Satanas in interitum carnis*: I. Corinth. V. ut omittam Mosem, Phinees, Eliam, Mathathiam, et alios, qui zelo Dei plurimos occiderunt.

Argumentum decimum. Matth. XIII: *Sinice utraque crescere usque ad messem* (1). Ille aperte Dominus de haereticis loquitur, et prohibet eos occidi, ut Chrysostomus hunc locum expounens ait, ut etiam Cyprianus lib. III. epist. 3. ad Maximum, et Urbanum, ubi de hac parabolâ loquens dicit, soli Domino concessum esse, vel fidelia vasa confringere, vel zizania ebellere.

Respondeo, nomine zizaniorum non intelliguntur soli haeretici, sed omnes homines mali, ut patet ex ipsa Domini explicatione, ait enim: « Bonum semen, filii sunt regni, zizania filii nequam. » Etiama: « Sicet ergo colliguntur zizania, et igni conburuntur, si erit in consummatione saeculi: Mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala, et eos qui faciunt iniuritatem, et mittent eos in caminum ignis. » Cum autem prohibet Dominus extirpari malos non prohibet ne iste, aut ille occidatur, sed prohibet ne boni conetur omnes malos ubique extirpare, et nullum omnino permittere, id enim fieri non posset sine ingenti clade bonorum, et hoc est quod Dominus ait, ne forte cum eis eradicetis simul et triticum. Itaque parabolâ generalis est, et solum docet nunquam futurum ante mundi consummationem, ut omnes mali eradicentur.

Cum autem in particulari questio est vel de haereticis, vel de furibus, vel de aliis malis; An sint extirpandi; semper considerandum est, juxta rationem Domini, an id possit fieri sine detrimento bonorum; et si quidem potest fieri, sunt procul dubio extirpandi: si autem non possunt, quia vel non sunt satis noti, et periculum est ne plectantur innocentes pro nocentibus, vel sunt fortiores nobis, et periculum estne si eorum bello aggrediamur plures ex nobis cadant quam ex illis,

tunc quiescendum est. Ita respondet Augustinus, lib. III. contra epist. Parmen. cap. 2. hunc locum explicans sibi a Donatistis objectum. Neque aliud Chrysostomus docet, ut patet ex his verbis: « Dominus, inquit, prohibet evelli zizania, ne forte simul cum zizaniis herbam etiam tritici ebellant; nam si tunc trucidarent haereticos, atrox et irreconcilabile bellum orbe inferretur. » Porro Cyprianus non de haereticis, sed de malis Christianis in ea epistola hanc parabolam intelligit, nec tam prohibet occidi scelestos, sed dicit solius Domini esse discernere malos a bonis, et fragmenta a zizaniis omnino purgare.

Argumentum undecimum. Joan. VI. cum multi ex discipulis recessissent, Dominus ait: *Vultis et vos abire?* (2) Ergo sic etiam Ecclesia facere debet.

Respondeo, negatur consequentia; Primo, quia illi non obligaverunt se ad manendum, sicut haeretici se per Baptismum obligaverunt. Secundo, quia decebat ut Christus, qui venerat judicari non judicare, non per se suas injurias alisceretur, sed eas vindicandas filii sui spiritualibus relinquaret, cuius rei figuram habemus in David, quousque vixit, nunquam occidi voluit Semei, qui sibi maledixerat, sed tamen in morte precepit Salomon, ut ipse peccatum illud non reliqueret inuidum, III. Reg. II.

Argumentum duodecimum. Fides est dominum Dei, nemo igitur ad eam compelli potest. Respondeo, sic eam esse donum Dei, ut etiam sit actus liberi arbitrii, aliqui etiam castitas, et ceterae virtutes sunt dona Dei, et tamen recte puniuntur adulteri, homicidiae, latrones, et coguntur caste, ac juste vivere. Sapientia quoque est donum Dei, et tam in scriptum est Proverb. XXIX: *Virga, et correptione tribuant sapientiam* (3). Denique fides est donum Dei, sed Deus hoc donum conservat variis modis, quorum unus correptio est.

Argumentum decimuntertium. Dominus attribuit Ecclesiae gladium spiritus, quod est verbum Dei, non autem gladium ferri, immo Petro volenti gladio ferreo ipsum defendere, ait: « Mittit gladium tuum in vaginam. » Joan. XVIII.

Respondeo, Ecclesia sicut habet Principes Ecclesiasticos, et seculares, qui sunt quasi duo Ecclesiæ brachia, ita duos habet

(1) Matth. XIII, 30. — (2) Joan. VI, 68. — (3) Prov. XXIX, 15;

gladios, spiritualem, et materialem, et ideo quando manus dextera gladio spirituali non potuit haereticum convertere, invocat auxilium brachii sinistri, ut gladio ferreo haereticos coercat, et hoc fortasse significavit Dominus, cum prohibuit Petrum, qui erat futurus Princeps Ecclesiasticorum, uti gladio ferreo.

S. Bernardus lib. IV. de consideratione: « Quid, inquit, tu denso usurpare gladium tentas, quem semel Iesus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negant, non satis mihi videntur attendere verbum Domini, dicentis sic: Converte gladium tuum in vaginam; tuus ergo et ipse, tuo forsitan natus, et non tua manu evaginandus. Alioquin si nullo modo ut te pertineret et is, dicentibus Apostolis: Ecce duo gladii hic, non respondisset Dominus, satis est, sed nimis est. Ut ergo Ecclesia et spirituales scilicet gladius, et materialis, sed est quidem pro Ecclesia, ille vero et ab Ecclesia exercendus est: ille sacerdotis, et militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis, et iussum Imperatoris. » Hac ille. Posset tamen brevius dicit, solum prohibuisse Dominum usum gladii privata auctoritate; tunc enim Petrus nondum Pontifex, sed discipulus erat.

Argumentum Decimumquartum. Ecclesia non parcit haereticis nisi simili, Apostolus autem ad Titum III. jubet ut bis ad minimum haereticis parcatur.

Respondeo, etsi nunc tam Latini, quam Graci codices constanter habeant: *Post unam et alteram correptionem* (1). Tamen olim in Græcis et in Latinis quibusdam non habebatur, nisi: *Post unam correptionem devita*; ut patet ex Irenæo lib. III. cap. 3. Tertulliano de prescript. Cypriano lib. III. ad Quirinum cap. 78. Ambrosio et Hieronymo in hunc locum Apostoli. Itaque incertum est que sit vera lectio. Dico præterea, in hunc locum Apostoli, qui tamen S. Hieronymus magis approbat lectiōnē nostrā eamque dicit magis placuisse S. Athanasio, ideo dico Apostolum non logui de venia, danda haeretico converso, sed de admonitione, que premititur antequam haereticus excommunicetur per sententiam judicis: hoc autem Ecclesia servat non solum in haereticis, sed etiam in omnibus aliis, quos excommunicat, semper enim duas admonitiones ut minimum premit.

(1) Tit. III, 10. (2) I. Cor. V, 12.

Argumentum Decimumquintum. Haeretici sunt extra Ecclesiam: *At nihil ad nos de iis, qui foras sunt*, I. Corinth. V. (2) Respondeo, sunt extra Ecclesiam, sed cum debito atque obligatione manendi intus, et ideo cogi possunt ut redeant, sicut cogimus oves, quando de gregi fugerunt.

Argumentum Decimumsexturn. Contra mansuetudinem Ecclesie esse videtur velle mortem haereticorum.

Respondeo, Primo, non est contra mansuetudinem Ecclesie, quia tenetur misereri filiorum suorum, et tunc vere immunit, et crudelis esset, si maliter parcer lupis, quam ovibus. Secundo, quia Ecclesia experta est omnes alias rationes, antequam ad ultimum supplicium inferendum adduci posset; Nam initio, ut supra diximus, solum excommunicabat, deinde videns hoc non sufficere addidit pœnam pecuniarium, tum amissionem omnium bonorum, postea exilium, tandem huc devenit, ut satis patet ex variis legibus antiquiorum Imperatorum in C. tit. de haereticis.

Argumentum Decimumseptimum. Fides est libera. Respondeo, liberum duobus modis discipitur. Uno modo ab obligatione, quod modo dicimus liberum est vovere castitatem, intrare religionem; at non est liberum frangere votum, egredi religionem; et hoc modo fides in iis, qui eam nunquam receperunt, libera est ab obligatione humani juris, sed non divini; et ideo homines non cogunt, Deus tamen puniet. At in iis, qui eam in Baptismo professi sunt, non est libera ab obligatione, nec juris divini, nec humani, et ideo cogunt homines, ut ea servetur. Altero modo sumitur liberum, ut distinguatur contra necessarium, et hoc modo liberum est non credere, sicut liberum est alia peccata committere, sed haec libertas non impedit, quin homines male agentes puniantur. Imo potius exigit ut puniantur, nam si liberum est credere, et non credere, ergo potuit credere et manere in Ecclesia, sicut debuit et quia non fecit, merito puniatur: ita respondet S. August. in epist. 50. ad Bonifacium, et lib. II. contra epistolam Gaudenii cap. 41: « Datum est homini, inquit, liberum arbitrium, sed ut si esset male factiens, fieret mala patiens. »

Argumentum Decimumoctavum. Numquam Apostoli brachium seculare contra

hæreticos invocaverunt. Respondet S. Augustinus in epist. 30. et alibi, Apostolos id non fecisse, quia nullus tunc erat Christianus Princeps, quem invocarent. Tunc enim implebatur illud Psalm. II: *Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt in unum aduersus Dominum, et adversus Christum ejus.*

At postquam tempore Constantini cœpit illud impleri, quod sequitur in eodem Psalmo: *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, servite Domino in timore (1): Mox Ecclesia auxilium sæcularis brachii imploravit.*

(1) Psal. II, 2 et 10.

SEXTA CONTROVERSIA GENERALIS

DE ECCLESIA QUÆ EST IN PURGATORIO

DUOBUS LIBRIS EXPLICATA